

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

جامعه‌شناسی (۱)

رشته‌های ادبیات و علوم انسانی – علوم و معارف اسلامی

پایه دهم

کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم)

درس اول

• **کنش** به فعالیت‌هایی گفته می‌شود که انسان‌ها به صورت ارادی و هدفمند انجام می‌دهند. در علوم انسانی، کنش به عنوان رفتارهایی تعریف می‌شود که با نیت و قصد خاصی انجام می‌گیرند.

تعریف کنش

• به فردی که این فعالیت‌ها را انجام می‌دهد، **کنشگر** گفته می‌شود.

تعریف کنشگر

تفاوت کنش انسان با فعالیت مخلوقات دیگر

تمامی مخلوقات جهان در حال انجام کاری هستند. به عنوان مثال:

- ماه به دور زمین می چرخد.
- ابرها حرکت می کنند.
- آب در جویبارها روان است.
- درختان برگ و بار می دهند.
- خون در رگ های انسان جریان دارد.

اما تفاوت اساسی بین فعالیت های مخلوقات دیگر و انسان ها در این است که انسان ها می توانند اعمال خود را با نیت و هدف خاص انجام دهند. در حالی که فعالیت های مخلوقات دیگر بیشتر به صورت طبیعی و غیرارادی است.

نمونه های کنش های انسانی

ما انسان ها اعمال متنوعی انجام می دهیم که هر کدام می تواند به عنوان کنش تعریف شود:

- پیاده روی می کنیم.
- مسواک می زنیم.
- نماز می خوانیم.
- مطالب درسی را در ذهن مرور می کنیم.

هر یک از این فعالیت ها از آن جهت که با آگاهی و قصد انجام می شوند، به عنوان **کنش** انسانی محسوب می شوند.

واژه های مرتبط با کنش در زبان فارسی

در زبان فارسی برای بیان فعالیت های انسان، واژه های متعددی وجود دارد:

- **کار، عمل، فعل، رفتار، کردار، کنش** و ... برای توصیف فعالیت های مختلف انسانی استفاده می شوند.
- برای توصیف فردی که این فعالیت ها را انجام می دهد نیز واژه های گوناگونی وجود دارد مثل **کارگر، کارمند، کارفرما، کارگزار، عامل** و ...

نتیجه‌گیری

کنش انسانی فعالیتی است که با آگاهی، اراده و هدف صورت می‌گیرد و تفاوت اساسی آن با فعالیت‌های دیگر موجودات، در آگاهانه و ارادی بودن آن است.

✓ ویژگی‌های کنش انسانی

۱. آگاهانه بودن کنش

✓ **آگاهی** نقش مهمی در کنش دارد. به این معنا که بدون آگاهی، کنش امکان‌پذیر نیست. به عنوان مثال، سخن گفتن یک کنش است؛ اما اگر فرد نسبت به کلمات و معانی آنها آگاهی نداشته باشد، قادر به صحبت کردن نخواهد بود. فردی که به زبانی آگاهی ندارد، نمی‌تواند با آن زبان سخن بگوید.

۲. ارادی بودن کنش

✓ **اراده** نیز یکی از ارکان اصلی کنش است. یعنی کنش به اراده انسان وابسته است و بدون اراده و خواست انسان انجام نمی‌شود. برای انجام هر کنشی علاوه بر آگاهی، اراده نیز ضروری است.

۳. هدف‌دار بودن کنش

✓ هر کنشی دارای **هدف** است و به قصد و نیت خاصی انجام می‌شود. از هر کنشگری می‌توان پرسید: «چرا چنین کاری کردی؟» به این معنا که فعالیت انسان همواره با قصد و نیت خاصی انجام می‌شود، اگرچه ممکن است به آن هدف نرسد. برای مثال، فردی که کنار رودخانه می‌رود، ممکن است قصد ماهیگیری داشته باشد، یا بخواهد از صدای آب لذت ببرد، یا برای شنا کردن رفته باشد.

✓ کنش انسانی برخلاف فعالیت‌های سایر مخلوقات معنادار است. انسان‌ها با توجه به معنای کنش خود، آن را انجام می‌دهند. برای مثال، وقتی دانش‌آموزی در کلاس دست خود را بالا می‌آورد، معنای این کار او اجازه خواستن از معلم است. معلم نیز با توجه به معنای این کنش می‌تواند پاسخی مناسب به دانش‌آموز بدهد.

تفاوت کنش با فعالیت‌های غیراختیاری

باید توجه داشت که برخی فعالیت‌ها مانند **ضربان قلب، گردش خون، بسته شدن ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر** به دلیل غیراختیاری بودن، **کنش** محسوب نمی‌شوند. چون این فعالیت‌ها با آگاهی و اراده انجام نمی‌شوند و تنها واکنش‌های طبیعی بدن هستند.

آثار و پیامدهای کنش

تعریف پیامدهای کنش

هر کنش انسانی آثاری در محیط و افراد دیگر به جای می‌گذارد که به آن **پیامدهای کنش** می‌گویند.

این پیامدها می‌توانند ارادی یا غیرارادی باشند و معمولاً به دو دسته تقسیم می‌شوند: پیامدهای **ارادی** و پیامدهای **غیرارادی**.

دسته‌بندی پیامدهای کنش

۱. پیامدهای ارادی

- پیامدهایی هستند که به اراده و خواست **کنشگر** یا افراد دیگر وابسته‌اند. این نوع پیامدها، خود نیز کنش محسوب می‌شوند و انجام آنها به تصمیم‌گیری و اراده افراد نیاز دارد. به عنوان مثال:
 - **مثال ۱:** دانشجویی که کتاب درسی خود را مطالعه می‌کند. پیامد این مطالعه پاسخ دادن به پرسش‌های امتحانی و دریافت نمره از استاد است. پاسخ دادن به سوالات امتحان و نمره دادن استاد هر دو پیامدهای ارادی هستند.
 - **مثال ۲:** فردی که سلام می‌کند. پاسخ دادن یا ندادن به سلام او نیز به اراده فرد دیگری بستگی دارد، پس پیامد این کنش ارادی است.

۲. پیامدهای غیرارادی

- پیامدهایی هستند که به اراده و خواست کنشگر یا دیگران وابسته نیستند و به صورت طبیعی و قطعی رخ می‌دهند. این پیامدها کنش محسوب نمی‌شوند و نیازی به تصمیم‌گیری فردی ندارند. به عنوان مثال:

- **مثال ۱:** وقتی فردی در و پنجره‌ها را باز می‌کند، هوای کلاس تغییر می‌کند. این تغییر هوا یک پیامد غیرارادی است که نیازی به تصمیم‌گیری ندارد.
- **مثال ۲:** فردی که وضو می‌گیرد، دست و صورت او به طور طبیعی پاکیزه می‌شود. این پیامد نیز یک پیامد غیرارادی است.

تفاوت پیامدهای ارادی و غیرارادی

- **پیامدهای ارادی:** به اراده افراد وابسته‌اند و **احتمالی** هستند؛ یعنی ممکن است رخ بدهند یا ندهند. اگر فرد بخواهد، این پیامد رخ می‌دهد و اگر نخواهد، رخ نمی‌دهد.
- **پیامدهای غیرارادی:** بدون وابستگی به اراده افراد رخ می‌دهند و **قطعی** هستند؛ یعنی حتماً به دنبال کنش انجام می‌شوند.

تأثیر پیامدهای کنش در تصمیم‌گیری‌ها

بسیاری از افراد هنگام انجام کنش، پیامدهای ارادی و غیرارادی آن را مدنظر قرار می‌دهند. گاهی افراد به دلیل **پیامدهای نامطلوب** برخی کنش‌ها، از انجام آن‌ها خودداری می‌کنند. بنابراین، پیش‌بینی پیامدهای کنش‌ها نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های روزمره انسان‌ها دارد.